

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnieku savienības, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts

16 (79)

1994. gada oktobris

LZA SENĀTĀ

LZA Senāta kārtējā sēdē š. g. 20. septembrī apsprieda dažādus nākamā gada budžeta jaunājumus. Tika izteiktas bažas, vai jaunajai valdībai nav prātā mainīt zinātnes finansēšanu, protams, ne jau labākajā virzienā. Vai no jaunās valdības deklarācijas vārds «zinātne» pazudis tīši vai netīši? A. Kapenieka kungs solīja to pārbaudīt, jo teicās pa radio dzirdējis, ka zinātne tomēr ir pieminēta.

Finansu ministrija nākamajā gadā plāno zinātnei 2% pieaugumu, Izglītības un zinātnes ministrija zinātnei nākamgad prasīs 8,3 miljonus latu, Latvijas Zinātnes padomes «kontrolskaitlis» ir 9,1 miljons latu. Protams, reālais guvums būs mazāks.

I. Kalviņš ieteica «piestādīt» datus par iepriekšējā gada komunālajiem maksājumiem, zemes nodokli utt. Cik tad īsti institūtiem naudiņas palicis zinātnei pēc visiem šiem atskaitījumiem?

J. Ekmanis informēja, ka Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļa izdarījusi analīzi par to, cik lielu nodokļu nastu institūti nes. Izrādās, ka nodokļu veidā valsts saņem atpakaļ 30% no tā, ko iedevusi.

J. Kristapsons runāja par to, ka nepieciešams ļoti detalizēti izstrādāt budžeta pamatojumu. Jo sīkāk tas būs izstrādāts, jo grūtāk būs argumentēt noraidījumu.

J. Stradiņš, atsaucoties uz A. Piebalgu, teica, ka acīmredzot varētu «diņģēties» par 5% pieaugumu, vairāk diez vai būs reāli.

Tā kā no LZA Senāta locekļiem izdalītā valsts budžeta projekta zinātnei 1995. gadam daudziem nebija skaidrs, kas tad īsti ir tie valsts pārvaldes institūciju pasūtītie pētījumi, kuriem 1995. gadā paredzēti (projektā) 600 tūkstoši latu, tad «Zinātnes Vēstnesim» ir iespēja iepazīstināt lasītājus ar daļu no Latvijas Republikas Valsts kontroles revīzijas akta, kas sastādīts par zinātnisko darbu finansēšanu Izglītības un zinātnes ministrijā 1993. gadā. Tas zināmā mērā informē par šādu pētījumu finansēšanas principiem un pasākumiem, kas būtu jāveic budžeta līdzekļu mērķtiecīgākai izmantošanai.

LZA Senāts nolēma izveidot kopēju darba grupu ar Latvijas Zinātnes padomi nākamā gada budžeta pamatojuma izstrādāšanai.

* * *

Senāts atbalstīja priekšlikumu aizrakstīt vēstuli PBLA Kultūras fondam un izteikt gatavību pieņemt šīs organizācijas finansiālo atbalstu J. Endzelīna un V. Plūdoņa vārdbalvām (2000 dolāru katrai).

* * *

Senāts apstiprināja HSN lēmumu piešķirt LZA goda doktora nosaukumu vēsturē tautsaimniekam, vēsturniekam un sabiedriskajam darbiniekam **Jānim Labsvīram**.

* * *

Latvijas Zinātņu akadēmijas kopsapulce un jaunu locekļu vēlēšanas notiks 1994. gada 25. novembrī pl. 13.

ZINĀTŅU AKADĒMIJAS SOCIĀLĀS PALĪDZĪBAS FONDS

1994. g. 21. jūnijā LZA Senāta sēde apstiprināja nolikumu par Sociālās palīdzības fonda izveidošanu. Šis fonds izveidots, lai sniegtu materiālo palīdzību galvenokārt LZA locekļiem, kuri vecuma vai citas darba nespējas dēļ vairs nestrādā un atrodas pensijā. Fonda līdzekļus veido ziedojumi un mantojumi, kā arī LZA saimnieciskajā darbībā ietaupītie līdzekļi.

Fonda līdzekļus piešķir nestrādājošiem akadēmijas locekļiem slimības vai nelaimes gadījumos, vai arī sakarā ar smagu materiālo situāciju. Šos līdzekļus var saņemt ģimenes locekļi apbedīšanas vajadzībām. Fonds var praktizēt arī aizdevumus.

Jebkurā gadījumā pabalsta vai aizdevuma pretendenti ir jāiesniedz Sociālās palīdzības fonda valdei motivēts pieteikums, pievienojot nepieciešamos dokumentus vai to norakstus. Pēc fonda valdes ieteikuma attiecīgu lēmumu pieņem LZA Prezidijs.

Pašreiz LZA Sociālās palīdzības fonds ir neliels, tāpēc fiziskās un juridiskās personas tiek aicinātas izdarīt iemaksas, lai izcili atzīti zinātnieki, kuri mūža nogalē vai nelaimes gadījumā nonākuši trūkumā, varētu saņemt kaut nelielu materiālu atbalstu.

LZA Sociālās palīdzības fonda adrese: Rīgā, Turgeņeva ielā 19, LV-1524, tel. 223567.

LZA Sociālās palīdzības fonda priekšsēdētājs M. BEKERS

Piemiņas brīdis IVARAM IVASKAM

Dzejnieka, literatūrzinātnieka un kritiķa Ivara Ivaska devums profesionālajā un sabiedriskajā jomā, īt īpaši pēdējā laikā, sagatavojot latviešu tautas trešo Atmodu, 1992. gada 7. janvārī tika novērtēts, ievēlot viņu par Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju locekli. Turklāt tas izskanēja ne tikai kā atzinības izteikums, bet gan kā aktīvā literatūrzinātnieka iesaistīšanās ne mazāk aktīvā kopējā darbībā.

Ivars Ivasks, mācījies vācu, igauņu un latviešu skolās, studējis Vācijas un ASV universitātēs, dzejnieks, filozofs, redaktors, teicams jaunākā laika literatūras virzienu zinātnieks, viens no pasaules kultūras pārstāvjiem, varēja dot nenovērtējamu ieguldījumu mūsu literatūrzinātnē.

Taču dzīve izlēma savādāk. 1992. gada 23. septembrī klusi, bez sāpēm, nežēlīga slimība aizsauca dzejnieku Aizsaulē. Palika māja Īrijas zaļajos pakalnos, māja, kura tika iegādāta, lai varētu novietot mūžā iekrāto grāmatu bagātību. Pārceļoties uz šo vietu, muitnieki brīnījās: no sešām tonnām bagāžas trīs ir grāmatas... Palika darbi un ieceres.

Soruden Dzejas dienās Rīgā strādāja, sarīkojumus vadīja, dzeju lasīja Ivara Ivaska dzīvesbiedre Astrīde Ivaska. Sagadījās tā, ka tieši 22. septembrī, dienu pirms Ivara Ivaska nāves otrās gadadienas, Astrīde Ivaska saņēma glabāšanai ģimenes arhīvā sava vīra LZA ārzemju locekļa diplomu. Skanēja piemiņas vārdi, dzejniece izjusti norunāja veltījuma dzejoli igauņu valodā. Un, protams, risinājās valodas par pašas Astrīdes Ivaskas dzeju, iespaidiem Latvijā un nākotnes nodomiem.

Tāds nedaudz skumjš, bet tomēr optimisma pilns brīdis. Kā sportā, kur stafetes kociņu pārņem turpinātājs...

I. T.

Par valsts budžeta projektu zinātnei 1995. gadam

	Finansēšana, tūkst. Ls	
	1994. g.	1995. g.
Zinātniskās darbības finansēšana:		
kopā	5501	9130
no tiem:		
Zinātniskās darbības bāzes izdevumi	4413	5600
Zinātnes attīstības izdevumi	—	1970
Tirgus pieprasīto pētījumu daļēja finansēšana	600	960
Valsts pārvaldes institūciju pasūtītie pētījumi	488	600
	LZP priekšsēdētājs P. ZVIDRIŅŠ	

JĀNIS LABSVĪRS LZA GODA DOKTORS VĒSTURĒ

J. Labsvīrs (dz. 1907. g.) — tautsaimnieks, publicists, tautsaimniecības vēsturnieks, sabiedriskais darbinieks, mecenāts.

J. Labsvīrs ieguvis plašu izglītību — Latvijā un ASV. 1930. g. viņš beidza LU Tautsaimniecības fakultāti, iegūstot mag. oec. grādu. ASV J. Labsvīrs ieguvis maģistra grādu Batlera (Butler) universitātē. 1959. g. viņš Indianas universitātē aizstāvējis doktora grādu par tēmu «A Case Study in the Sovietization of the Baltic States: Colectivization of Latvian Agriculture. 1944.—1956.».

Arī Latvijā J. Labsvīrs bija plaši pazīstams sabiedriskais darbinieks un atbildīgs valsts ierēdnis. No 1936. līdz 1940. g. viņš bija Darba kameronas Izglītības nodaļas vadītājs, vēlāk departamenta vadītājs Sabiedrisko lietu ministrijā.

Bēgļu gaitās Rietumvācijā viņu ievēlēja Latviešu Centrālajā padomē.

1950. g. J. Labsvīrs nokļuva ASV. No 1959. līdz 1975. g. viņš bija tautsaimniecības profesors Indianas universitātē Tērhouā.

Būdams t. s. «tautas kapitālisma» aizstāvis, profesors J. Labsvīrs ir publicējis vairākas grāmatas un daudz rakstu latviešu un angļu valodā. Iecienīta ir viņa publicistika: «Atmiņas par Kārli Ulmani», «Kam drosme ir. Pagātne un tagadne vērtējumu lokā» (kopā ar A. Bērziņu), «Atmiņas un pārdomas». Svarīgs ir 1947. g. Vācijā publicētais darbs «Pagastu pašvaldību grāmatvedība un darbvedība».

J. Labsvīrs ir aktīvs sabiedriskais darbinieks: 1985. ievēlēts par Latviešu akadēmisko mācību spēku un zinātnieku savienības (LAMZA) vicepriekšsēdētāju. Viņš ir ziedojis Latvijas zinātnieku Sociālās palīdzības fondā 3000 USD.

Jaunākā ārzemju literatūra Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā

- 06.07.1994.
- Sankar, Yassin. Management of technological change. — New York etc., 1991.
 - Feldman, Robert S. Understanding psychology. — New York etc., 1990.
 - Galasso, Francis S. Advanced fibers and composites. — New York etc., 1989.
 - Floyd, Nancy Arthur. Essentials of information processing. — Homewood (Ill.); Boston (Mass.), 1991.
 - Dominick, Joseph R. The dynamics of mass communication. — New York etc., 1990.
 - Koschmann, Timothy D. The Common Lisp Companion. — New York etc., 1990.
 - Gilor, Dov. SOL/DS performance. — New York etc., 1991.
 - Paul, Clayton R. Analysis of linear circuits. — New York etc., 1989.
 - Encounters with parapsychology. — [Pittsburgh(Pa)], 1982.
 - McAulay, Alstair D. Optical computer architectures. — New York etc., 1991.
 - Einhorn, Eric S. Modern welfare states. — New York etc., 1989.
 - Bogart, Leo. Press and public. — Hillsdale (N.J.) etc., 1989.
 - Neff (Jr.), Herbert P. Introductory electromagnetics. — New York etc., 1991.
 - Cannatello, Carmine A. Advanced assembler language and MVS interfaces for IBM systems and application programmers. — New York etc., 1991.
 - Avery, Dennis T. Global food progress, 1991. — Indianapolis (Ind.), 1991.
 - Bove, Tony. PageMaker 4 Macintosh. — New York etc., 1991.
 - Bickerman, Elias Joseph. Four strange books of the Bible. — New York, 1984.
 - Classics of western philosophy. — Indianapolis (Ind.) 1985.
 - Bruno, Frank J. The family mental health encyclopedia. — New York etc., 1989.

- Real estate dictionary. — London, 1988.
- The statesman's year-book. — New York, 1992.
- Cole, Gerald D. Computer networking for systems programmers. — New York etc., 1990.
- The food professional's guide. — New York, 1990.
- Rothstein, Michael F. The professional's guide to database systems project management. — New York etc., 1990.
- Cranston, Sylvia. HPB: The extraordinary life and influence of Helena Blavatsky, founder of the mod. theosophical movement. — New York, 1993.
- Деловая книга РАСУ: Россия-93. — М., 1993.
- Тищенко, Николай Филиппович. Охрана атмосферного воздуха. — М., 1993.
- Мухин, Константин Никифорович. Экспериментальная ядерная физика. — М., 1993.
- Строение литосферы Балтийского щита. — М., 1993.
- Пневмогидроаккумуляторы. — М., 1993.
- Зайцев, Сергей Владимирович. Наркомания. Нейролепид-морфиновые рецепторы. — М., 1993.
- Плохотников, Константин Эдуардович. Математическое моделирование. — М., 1993.
- Интегрирование АСУ автоматизированных производств. — М., 1992.
- Обезболивание при раке и паллиативное лечение. — М., 1992.
- Ларионов, Геннадий Александрович. Эрозия и дефляция почв. — М., 1993.
- Сабуров, Эдуард Николаевич. Циклонные устройства в деревообрабатывающем и целлюлозно-бумажном производстве. — М., 1993.
- Мохов, Игорь Иванович. Диагностика структуры климатической системы. — Санкт-Петербург, 1993.
- Фишер, Роберт Б. От поверхности к объектам. — М., 1993.
- Лапко, Александр Васильевич. Непараметрические методы классификации и их применение. — Новосибирск, 1993.
- Кетлинский, Сергей Александрович. Эндогенные иммуномодуляторы. — Санкт-Петербург, 1992.

DISERTĀCIJU AIZSTĀVĒŠANA

Š. g. 29. oktobrī pl. 10 notiks LU Pedagoģijas zinātņu nozares habilitācijas un promocijas padomes sēde (Kronvalda bulv. 4, 252. aud.), kurā habilitācijas darbu pedagoģijas habilitētā doktora grāda iegūšanai par tematu «Vecāko klašu skolēnu izziņas attieksmes veidošanās mācību procesā» (pedagoģijas teorija un vēsture) aizstāvēs

IRĒNA ŽOGLA. ✓

Recenzenti: Dr. habil. paed. prof. G. Bēme (G. Böhme), Vācija, Dr. habil. paed. prof. R. Garleja, Dr. habil. paed. prof. A. Špona. Ar habilitācijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā.

*

Š. g. 8. novembrī notiks LU Pedagoģijas zinātņu nozares habilitācijas un promocijas padomes sēde (Kronvalda bulv. 4, 252. aud.).

Pl. 13 disertāciju pedagoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai par tematu «Māksla kā pirmsskolas vecuma bērnu estētisko attieksmju veidotāja» aizstāvēs

ANITA PETERE. ✓

Recenzenti: Dr. habil. paed. prof. Dz. Meikšāne, Dr. paed. E. Gžibovska, Dr. psych. doc. I. Krūmiņa.

Ar disertāciju var iepazīties LU bibliotēkā.

*

Pl. 15 disertāciju pedagoģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai par tematu «Vidusskolu izglītības kvalitāte izglītības sistēmas izmaiņu kontekstā» aizstāvēs

IVARS MUZIS. ✓

Recenzenti: Dr. habil. paed. prof. I. Plotnieks, Dr. paed. doc. L. Grudulis, Dr. paed. I. Maslo. Ar disertāciju var iepazīties LU bibliotēkā.

Akadēmiskajā bibliotēkā

27. septembrī ASV dienu Latvijā ietvaros Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā Akadēmijas ielā 24 notika Edgars Siliņa (Rīga) un Vladislava Capeka (Prāga) grāmatas «Organic Molecular Crystals. Interaction, Localization and Transport Phenomena» [AIP Press, American Institute of Physics, New York, 1994] prezentācija.

Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā

Rīgā, Lielvārdes ielā 24,

atklāta izstāde

«ASV PREZIDENTI»,

kuru kopā ar Latvijas Akadēmisko bibliotēku organizējusi Amerikas Savienoto Valstu vēstniecība.

Latvijas ZA Literatūras, folkloras un mākslas institūts rīko konferenci

«MĀRTIŅA ZĪVERTA DRAMATURĢIJA».

Konference notiks 1994. gada 18. oktobrī pl. 9.30 Turgeņeva ielā 19, 2. stāva zālē.

AUTORU IEVĒRĪBA!

«Zinātnes Vēstneša» redakcija lūdz iesniegt rakstus, reklāmu vai sludinājumus kārtējā mēneša pirmās puses numuram — līdz 29. datumam, mēneša otrās puses numuram — līdz 14. datumam Turgeņeva ielā 19, LZA prezidijā (2. stāvā) vai Latvijas Zinātnieku savienībā (3. stāvā).

PAZIŅOJUMS

Lai izvairītos no kļūdām un pārpratumiem, LZA Prezidija sekretariāts lūdz zinātniskās iestādes līdz š. g. 15. oktobrim informēt par izmaiņām to struktūrās, adresēs un telefona numuros, kuras izdarītas 1994. gadā. Tālr. 223931. V. Vilumsonei.

Akad. V. Gudelis — Starptautiskā fonda VIA BALTICA prēmijas laureāts

Starptautiskā fonda VIA BALTICA valde par izcilēm nopelniem Baltijas jūras un tās piekrastes ģeoloģijas, ģeogrāfijas, ekoloģijas un citu problēmu zinātniskā pērtīšanā nolēma piešķirt V. Gudelim fonda prēmijas laureāta nosaukumu, pasniedzot viņam diplomu, naudas prēmiju un piemiņas balvu.

Kopā ar Latvijas, Lietuvas un citu valstu zinātniekiem to viņam pasniedza š. g. 7. oktobrī Klaipēdā, piedaloties šīs pilsētas sabiedrisko, ekoloģisko un citu organizāciju pārstāvjiem.

V. Gudeļa zinātniskais darbs ir ļoti daudzpusīgs, mērķtiecīgs un auglīgs. Tas sākās 1944. g., kad viņš mācījās Viļņas universitātē un strādāja ģeogrāfijas katedrā. Viņš apmēram 50 gadu laikā bija ne tikai pērtītājs, bet arī jaunu un perspektīvu Lietuvas zinātnes nozaru aizsācējs uz ģeoloģijas un ģeogrāfijas zinātņu robežas.

Holocēna stratigrāfija un paleoģeogrāfija, neotektonika, jūras krasta dinamika, Baltijas jūras ģeoloģija un paleoģeogrāfija, ainavu ģeokīmija, ģeomorfoloģijas dinamika — pērtījumi šajās nozarēs ir tikai daļa no tā, ko V. Gudelis ir veicis.

1954. g. V. Gudelis aizstāvēja pirmo Lietuvā ģeoloģijas un mineraloģijas kandidāta disertāciju par ģeoloģijas un mineraloģijas problēmas, bet 1969. g. — doktora disertāciju. Daudz gadu viņš vērtēja Nemuna deltas ģeogrāfiskai un ģeoloģiskai attīstībai, Kuršu jomas, Kuršu nerijas, kā arī Baltijas jūras pērtījumiem.

V. Gudelis organizēja jūras krasta dinamikas stacionāros pērtījumus, kuru rezultāti vēlāk ieguva plašu atzīnību Dienvidu un Austrumu Eiropā. Viņa piedāvātās metodes un Baltijas jūras krastu klasifikācija ir plaši atzītas ārzemēs.

No 1952. g. V. Gudelis vadīja zinātniskus pērtījumus 42 tēmām, 25 disertāciju darbus, lasīja lekcijas Viļņas universitātē (sagatavoja un lasīja 12 kursus). 1964. g. viņam piešķīra profesora, 1980. g. Lietuvas ZA korespondētāja locekļa, bet 1994. g. akadēmika nosaukumu. Viņa publicēto darbu bibliogrāfijā ZA bibliotēkā ir vairāk nekā 700 nosaukumu 15 zinātnes nozarēs.

V. Gudelis bija 26 zinātnisko darbu krājumu (no kuriem 4 starptautiski) redaktors un sastādītājs. Labi pārzinādams svešvalodas, viņš sastādīja 4 vārdnīcas, tai skaitā jūras krasta pērtīšanas terminu vārdnīcu 4 valodās (lietuviešu, krievu, angļu un vācu), ko 1993. g. izdeva Viļņā. Viņš sastādīja 7 kartes, 2 albumus, starptautisku bibliogrāfisko rokasgrāmatu un ir pārtulkojis no svešvalodām 4 grāmatas.

Zinātnieks bija 7 periodisku zinātnisku izdevumu, žurnālu un 3 enciklopēdiju redakciju loceklis (Starptautiskais izdevums «Baltica»-7 sējumi, ģeogrāfijas gadagrāmata — 27 sējumi un citi). Viņš bija loceklis 4 starptautiskās organizācijās un komitejās, kā arī 3 starptautisku projektu dalībnieks. 1992. g. viņam piešķīra Upsalas (Zviedrija) universitātes goda doktora nosaukumu.

Būdam autoritatīvs zinātnieks, V. Gudelis palīdzēja Lietuvā nodibināt 2 nacionālos parkus un 3 muzejus. Viņš palīdzēja atjaunot Lietuvas ģeogrāfijas biedrības darbu un daudz strādāja ekoloģisko problēmu risināšanā.

Starptautiskā fonda VIA BALTICA valde, piešķirot prēmiju un goda nosaukumu, tā Padomes vārdā (tās sastāvā ir vairāk nekā 20 zinātnieku un speciālistu no Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Dānijas, Vācijas, Francijas, ASV, Anglijas, Itālijas un citām valstīm) novēl V. Gudelim labu veselību un veiksmi zinātnes tālākā attīstīšanā, bet Baltijas Asamblejai ieteic izdot viņa darbus lietuviešu, igauņu un angļu valodā.

JONAS BERGHOLCS,
Fonda VIA BALTICA
valdes priekšsēdētājs,
professors, dr. jur.

PĒRĻU ZVEJNIEKS

Rīga LV-1079
Gaiļezera 4-17,
Tālr. 536651
O. GEREIŠS

6. septembrī 1994. g. Sastiegti zinātnieki publicē.

Ciņam rodas un attīstās. No nekā nekā nerodas. Ar zinātnes no publicē-

uden enerģijas ražošanai. ūdens, kāds izskatās ūdens, kā var izmantot

elektrisko un un magnētisko lauku, kāds izskatās silti skolēni par to, ka viņi nezina nekā par

Visuma telpā. Ka var būt vaingi skolotāji, profesori, Vismā telpā. Ka var būt vaingi skolotāji, profesori, un

jam. Ka var būt vaingi skolotāji par to, ka viņi nezina

Viņi nekā nezina par atomu, elektronu, par spēka tni-

Ka var apvainot skolotājus un profesorus par to, ka par nesagatavotiem.

un padara skolotājus, profesorus, skolēnus un studentus

T. Millers, jo viņi atsākas publicēt zinātnes sasniegumus

ngs ir izglītības ministrs J. Vairāds un ZA prezidents

apkart ir gredzens. Bez šaubām, ka nav vaingā. Val-

kāpēc Ziemeļaustrāle un Mēness ir apāļi, bet Sārtumam

Vai skolotāji un profesori ir vaingā, ka viņi nezina,

Redaktore Zaiga Kipere.
«Zinātnes Vēstnesis».
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.
«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.

Redkolēģijas vadītājs akadēmiķis Evalds Mugurevičs.
Redkolēģijā: akadēmiķis Mārtiņš Beķers, akadēmiķis
Juris Ekmanis, LZA Goda loceklis Jānis Graudonis,
doc. Elmārs Beķeris, doc. Zigrīda Goša, Oskars Mar-
tinsons.
Redakcija: Rīgā, Turgeņeva ielā 19. Tālr. 212706.

Indekss 77165.
Izsplests a/s «Preses nams» tipogrāfijā,
Rīgā, Balasta dambī 3.
Augstspiede. 1 uzsk. iespiedloksne.
Mēfens 1000 eks.
Pasūtījums Nr. 1200.